

Z historie a současnosti univerzity

Kdy budou mít fakulty Masarykovy univerzity své budovy?

JAN SLOVÁK*

Pod tímto sugestivním titulem bych rád čtenářům vnutil úvahu o současném stavu stavebního rozvoje Masarykovy univerzity. Stručně odpovědi na dotaz v názvu jsou různé, např. „odjakživa je mají“ (a vždycky chtěli učitelé i studenti lepší) nebo „brzy“ (jen co je dostavíme), případně kontroverzní „nikdy“ (protože budovy patří univerzitě a je jen věcí vývoje v čase, která pracoviště je za jakým účelem užívají). Já se kolem výstavby a rekonstrukcí na MU již několik let točím prakticky denně, takže je mi blízká ta prostřední varianta a věřím, že odpovídající budovy budeme mít skutečně brzy.

Vážnoucí velké plány a rychlý rozvoj

Diskuse, nadšení i pochyby nebo plané naděje jsou příznačné pro stavby na Masarykově univerzitě již 85 let. Velkorysé plány při jejím zřízení počítaly s výstavbou univerzitního centra společného pro Vysoké učení technické i nově zřízenou univerzitu v prostorách Kraví hory až po současnou ulici Kounicovu. Tak mohlo vzniknout nejen ve světě tak běžné a užitečné přímé propojení technické a klasické univerzity, ale projekty slibovaly i unikátní architektonické a urbanistické řešení v duchu tehdejší avantgardní brněnské tvorby. Zůstalo u skic, které můžeme vidět v muzeu. Násilný převrat v roce 1948 pak znamenal i definitivní konec nadějí na důstojný rozvoj univerzity nesoucí Masarykovo jméno, její následné přejmenování a zrušení podstatné části fakult. Okleštěná univerzita se nadechla k novému životu v šedesátých letech, kdy došlo k znovuotevření některých fakult a k oživení plánů na kampus druhé české univerzity. Typicky socialisticky rozmáchlý projekt soustřeďující veškeré fakulty univerzity v 70 hektarovém areálu v Brně – Bohunicích vyšuměl do ztracena v období normalizace v letech sedmdesátých, a Masarykova univerzita proto po roce 1989 vstoupila pod původním názvem do svých nových dějin ve stavu zoufalé nouze o prostory. Říká se, že v nouzi lze snáze poznat štěstí, a to v devadesátých letech MU potkalo. Její vedení totiž mělo jasnou celkovou koncepci jak dál. Při rychlém nárůstu počtu studentů vznikaly nové fakulty a měnila se celková atmosféra i struktura univerzity. Postupně se prosazoval názor, že univerzitní vzdělání i moderní výzkum potřebují co největší společný prostor, který nemůže být násilně

spután zdmi jedné fakulty. Stavební rozvoj byl proto posuzován a koordinován z pohledu univerzity jako celku. Masarykova univerzita přitom ustoupila od nesmyslné snahy soustředit desítky tisíc studentů mimo střed města a místo toho rozhodla o rekonstrukcích a dostavbách stávajících areálů pro vědní obory, které nepotřebují příliš mnoho laboratorních a technologicky extrémně náročných provozů. Pro provozně náročné obory byly naopak rezervovány rozvojové prostory v Bohunicích. Pod vedením rektorů Eduarda Schmidta a Jiřího Zlatušky se proto po dvanáct let systematicky a postupně v rámci každoročních dotací ze státního rozpočtu i vlastních zdrojů a ve spolupráci s městem Brnem budovaly definitivní areály Pedagogické fakulty (ul. Poříčí), Fakulty informatiky (Botanická), Ekonomicko-správní fakulty (areál na Vinařské), Právnické fakulty, Filozofické fakulty (dostavba knihovny na Arne Nováka). Každoročně se tak zlepšovalo vybavení univerzity, daleko rychleji ale rostl počet jejích studentů. Počet m² na jednoho studenta klesl za dvanáct let přibližně z 9 na 4 (uznávaná norma MŠMT je 10), když celkový počet studentů stoupl ze zhruba 11 tisíc v roce 1989 na současných 27 tisíc. Nejtěživěji tato situace dopadala na nově zřízené fakulty sociálních a sportovních studií a samozřejmě i na technologicky extrémně náročné přírodovědné obory. Zbývala tedy jen „maličkost“ – připravit a postavit již zmíněný nový kampus v Bohunicích (pro Lékařskou fakultu, Fakultu sportovních studií a chemické a biologické obory Fakulty přírodovědecké) a zároveň dokončit rekonstrukce stávajících areálů tak, aby vznikl důstojný prostor pro všechny fakulty (zejména pro Fakultu sociálních studií, která převezme dosavadní budovu Lékařské fakulty na ulici Joštově, a Filozofickou fakultu, která bude užívat současné budovy FSS).

Kdo to platí a kdo se má radovat?

V akademické veřejnosti patrně převládá názor, že právě „jejich“ fakulta platí rozvoj těm ostatním. Prakticky pro každého lze také vykonstruovat vcelku logickou argumentaci pro takové tvrzení a ještě snáze jinou, která ji vyvrací. Tak fakulty, které v celkové koncepci rozvoje získaly vlastní rekonstruované budovy hned z počátku devadesátých let, samozřejmě necítí potřebu účastnit se rekonstrukcí dnešních. Hovoří o svém nesmyslném podílu na nákladech staveb, které se jich netýkají. Ty, které ještě pořád čekají a dosud učí v přeplněných prostorách každý den od 7:00 do 20:00, případně blokově o víkendech, se zase domnívají, že přímo i nepřímo doplácí na ostatní již aspoň deset let atd. Ještě nesmyslnější je probírat se složitými mechanismy dělení zdrojů na „vlastní“ a „dotační“ a od toho odvíjet fakultní zásluhy. Skutečnost je totiž taková, že stavební rozvoj univerzity byl po celých 12 let financován přibližně z jedné třetiny ze zdrojů vlastních a ze dvou třetin cestou různých dotací. Rozložení těchto zdrojů na jednotlivé stavby pak bylo výsledkem manažerských úvah a shod okolností.

Celková koncepce MU je evidentně nejen dlouhodobě promyšlená, ale také velice ambiciózní a odvážná. Jejím největším rizikem byla možnost, že se podaří zrealizovat jen část, ale to největší a závěrečné sousto se odloží na neurčito. Z toho, že se tedy teď skutečně staví „ve velkém“, s jistotou nadsázkou mohly mít největší radost ty fakulty, kterých se to už moc netýká. Proč? Jinak by totiž musel zákonitě nastat již brzy proces ještě bolestivější – přerozdělení užívání stávajících budov mezi fakultami.

Podívejme se tedy raději na problém „kdo to platí“ zevně. Stavět velkou věc dlouho je nesmírně drahé, proto se hledaly zdroje pro rychlé financování výstavby. Ty nabídla v roce 2001 Evropská investiční banka (EIB) jako svůj první projekt směřující do vzdělávací soustavy zemí bývalého socialistického bloku na základě výsledku urbanisticko-architektonické soutěže pro Univerzitní kampus Bohunice (UKB). Protože půjčka vyžadovala státní záruku, vznikl tzv. Program 233 330 „Rozvoj materiálně technické základny Masarykovy univerzity v Brně“, který byl podkladem pro zákon poskytující tuto záruku. Následně byla v květnu 2002 podepsána trojstranná smlouva mezi EIB, Českou republikou a Masarykovou univerzitou v Brně (nabyla účinnosti až v prosinci 2002). Podle ní bude do roku 2006 uveden do užívání celý nový kampus pro výše zmíněné tři fakulty v celkové hodnotě kolem 3,5 miliard Kč a zároveň budou v téže době rekonstruovány a dostavěny stávající areály v celkové hodnotě kolem 1,25 miliardy Kč. Půjčka EIB je ve výši do 95 mil. Euro a při pevné úrokové míře je splatná za 25 let s odkladem splátek jistiny do dokončení stavby. Částkou 300 mil. Kč přispívá na přípravu infrastruktury ze svého rozpočtu i město Brno.

Současný stav a potíže projektu

Největší výzvou je v takto velkém a ambiciózním záměru zoufale krátký čas vyměřený pro projektovou přípravu i vlastní realizaci staveb. I u soukromého investora, tolik nesvázaného nepřehlednou spleť zákonů a vyhlášek, totiž trvá příprava stavebního programu a projektová příprava daleko déle než samotná stavba. Celý kampus v Bohunicích je snad možné podle mínění odborníků postavit za méně než 24 měsíců od zahájení výstavby. Připravit projekt a „vysoutěžit“ dodavatele v horizontu několika let je úkol nadlidský. Už proto, že univerzita není výrobní podnik a akademičtí pracovníci nepodléhají striktní hierarchické struktuře a že je tedy obzvlášť těžké usměrňovat s projektanty racionální diskusi od architektonického řešení až po standardy a prováděcí projekty tak, aby výsledkem byly praktické a zároveň nadčasové výzkumné a výukové prostory. Zkusme se proto závěrem podívat na to, jak se s takovým úkolem potýká Masarykova univerzita.

Na obecnější úrovni Programu 233 330 je činnost uvnitř MU řízena vlastním profesionálním projektovým týmem. Rekonstrukce řeší tento

tým vlastními silami a všechny hlavní stavby se rozběhly v souladu s celkovým harmonogramem v r. 2003. Jako příklady zmiňme dostavbu posluchárnového komplexu Fakulty informatiky (slavnostní otevření II/2004), zahájení rekonstrukce budovy LF na Joštově pro potřebu Fakulty sociálních studií (k nastěhování před podzimním semestrem 2005), zahájení rekonstrukce prvních dvou objektů v areálu na Kotlářské (budoucí pavilony Geologie – k nastěhování na počátku jarního semestru 2004, rekonstrukce a dostavba zbytku areálu bude pokračovat až do konce r. 2006), dokončení rekonstrukce Morfologického centra v Bohunicích na konci r. 2003. Průběžně jsou také doladovány náplně jednotlivých rekonstrukcí (např. areál Filozofické fakulty MU na Arne Nováka).

Pro řízení výstavby kampusu v Bohunicích se MU přidržela jednoho z osvědčených modelů pro systém řízení velkých projektů, který zahrnuje několik vcelku rovnocenných smluvních partnerů. Jen zakotvení a sladění režimu práce takových partnerů, určení činností a sestavení jejich harmonogramu trvá mnoho měsíců, často spíše roků. Tuto fázi, která samozřejmě zahrnovala několik celoevropských výběrových řízení formou veřejných obchodních soutěží podle našeho právního řádu, jsme zvládli přibližně za rok. Řízení projektu UKB je zabezpečeno tzv. projektovým manažerem, firmou Bovis Lend Lease, generálním projektantem, firmou A PLUS Brno, právními poradci, advokátní kanceláří Glatzová & Co, a projektovým týmem investora, tj. útvarem pro výstavbu UKB, který je veden ředitelem výstavby Ing. Jiřím Richterem. Složitý systém řízení v našem případě nutně vznikl za pochodu a musely do něj být začleňovány průběžně docilované výsledky. Vedení MU např. ve spolupráci s projektovým týmem MU a generálním projektantem rozhodlo o předsazení výstavby Integrovaných laboratoří biomedicínských technologií (ILBIT) jakožto první etapy výstavby, která ještě půjde napojit na stávající technickou infrastrukturu. Považuji to za významný okamžik v historii univerzity, protože integrace laboratorních vybavení bude v budoucnu nutností a my takto v předstihu budujeme něco jako interní technologický park pokrývající několik mimořádně pokrokových směrů. Pro tuto první etapu výstavby (zhruba 1/6 plochy kampusu) již máme pravomocné stavební povolení, zadávací dokumentaci pro soutěž na zhotovení stavby (kvalifikační fáze této soutěže je již za námi) si převezme 5 firem hned po potřebném schválení realizace stavby na ministerstvech. Proběhla samozřejmě i odborná diskuse o architektonickém řešení budov pro celý kampus. Současně s veřejnou zakázkou na stavbu ILBIT běží územní řízení celého bohunického areálu.

Celý kampus UKB má rezervovanou plochu 35 ha a kromě akademické části UKB, která pokryje plochu 20 ha, do něj budou směřovat i smíšené a komerční investice do bydlení pro studenty i učitele, do společenskokulturního zázemí, sportovišť a do výzkumných a vývojových institucí. Jde o projekt vskutku evropských dimenzí, kterým během příštích tří let

vznikne unikátní propojení klinických pracovišť Fakultní nemocnice Bohunice (druhá největší nemocnice v České republice), univerzitních výzkumných a výukových pracovišť v oblasti tzv. „Health Science“ (přibližně 55 tisíc m² čistých užitných ploch laboratoří, poslucháren, studijních prostor a pracoven) a pracovišť budoucích i současných komerčních partnerů pro vývoj i výzkum. Zároveň je odrazem celkového rozletu Masarykovy univerzity ve všech vědních oborech a troufám si tvrdit, že po dokončení celého programu rozvoje bude MU jednou ze skutečně evropských univerzit v tom nejlepší smyslu slova. Ještě větší výzvou ale bude naplnění podobně velkorysých cílů v personální práci, tj. při výběru a stabilizaci profesorů a docentů Masarykovy univerzity v Brně.

Akademická veřejnost je o postupu projektu průběžně informována na stránkách <http://www.muni.cz/UKB> spravovaných univerzitou a na stránkách <http://www.kampus-brno.cz> spravovaných manažerem projektu.

* Autor článku je proděkan PíF MU pro vnější vztahy a komunikaci a zmocněnec rektora pro Program 233 330.

Bacon, F., Portrét Luciena Freuda a F. Auerbacha, 1964